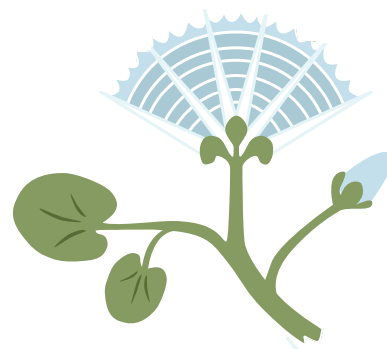

En arbetshandledning från Alvina förlag

Emblas universum

Text: Jessica Gottberg Bild: Sara Lundberg Form: Eva Englund

2011-03-07

ISBN 978-91-86391-06-5

Bilderboken *Emblas universum* handlar om Embla som bygger en rymdraket. Lillasyster Anna vill också vara med, men det får hon inte säga Embla. Mamma försöker medla, men Embla tycker inte att hon förstår: "Jag är hela universum och Anna får inte plats." Men det kan också bli lite ensamt i rymden inser Embla till slut.

Emblas universum är skriven av Majken Pollack med illustrationer av Sara Lundberg. Majken Pollack är teaterregissör, skådespelare och teaterlärare. *Emblas universum* är hennes debut som författare.

Sara Lundberg är illustratör och barnboksförfattare. Hon debuterade som författare år 2009 med boken *Vita streck* på Alfabetabok. Hennes uppmärksammade bok *Sommar* utkom 2010 på Alvina förlag och var Sveriges första miljömärkta pekbok.

Bokens olika teman

I bilderboken *Emblas universum* ryms tre tydliga teman som kan undersökas genom diskussionsfrågor och/eller kreativt arbete.

LEK – Vilka lekkoder råder medvetet eller omedvetet i gruppen? Måste alltid alla som vill få vara med och leka? Eller är det okej ibland att dra sig undan och leka i en mindre grupp, eller kanske helt själv?

DRAMA – Emblas lek är en fantasilek med vardagsföremål som scenografi. Använd dramaformen för att utforska ert eget universum. Dramalek kan till exempel användas för att leka fram konflikthantering.

SYSKON – Det läggs ofta stort fokus på barn som ska få eller just har fått syskon. Men när syskonet har slutat att vara nyfött och istället vill vara med och leka, eller att själv vara småsyskon, hur känns det? Är man stolt och glad över sina syskon? Eller svartsjuk och arg? Att inte ha syskon alls, hur känns det?

Läroplanen för förskolan

Så här säger läroplanen för förskolan Lpfö-98 (reviderad 2010) om lek, fantasi och utveckling.

- Leken är viktig för barns utveckling och lärande. Ett medvetet bruk av leken för att främja varje barns utveckling och lärande ska prägla verksamheten i förskolan. I lekens och det lustfyllda lärandets olika former stimuleras fantasi, inlevelse, kommunikation och förmåga till symboliskt tänkande samt förmåga att samarbeta och lösa problem. Barnet kan i den skapande och gestaltande leken få möjligheter att uttrycka och bearbeta upplevelser, känslor och erfarenheter.
- Att skapa och kommunicera med hjälp av olika uttrycksformer såsom bild, sång och musik, drama, rytmik, dans och rörelse liksom med hjälp av tal- och skriftspråk utgör både ett innehåll och metod i förskolans strävan att främja barns utveckling och lärande.
- Förskolan ska sträva efter att varje barn utvecklar:
 - sin förmåga att upptäcka, reflektera över och ta ställning till olika etiska dilemman och livsfrågor i vardagen.
 - sin förmåga att lyssna, reflektera och ge uttryck för egna uppfattningar och försöker förstå andras perspektiv.
 - sin skapande förmåga och sin förmåga att förmedla upplevelser, tankar och erfarenheter i många uttrycksformer som lek, bild, rörelse, sång och musik, dans och drama.
 - sin förmåga att uttrycka sina tankar och åsikter och därmed få möjlighet att påverka sin situation.

Leken

Leken speglar verkligheten på ett djupare plan och ska aldrig förväxlas med en realistisk framställning
(Lev Vygotskij)

Vad betyder egentligen ”ett medvetet bruk av leken” som läroplanen för förskolan förordar? Det är inte helt lätt att beskriva barns lek. Ofta ses leken som barnets sätt att bearbeta verkligheten eller reda ut känslor. Det finns dock de som går i polemik mot detta. Kjetil Steinsholt, författare och professor i pedagogik vid Trondheims universitet, menar att leken i sig är utan syfte och likställer den med förälskelsen (Tidningen Förskolan nr 1/2001).

– Man kan inte på förhand bestämma sig för att bli förälskad och inte behöver man någon bra anledning för att bli det. Snarare är det så att vi älskar känslan av att vara förälskad. Allt kan hända! På samma sätt är barnen i sin lek, utan att de har något speciellt syfte med den. Det lekande barnet och världen smälter ihop i helig lekglädje. De blir uppslukade av leken, framtid eller dåtid spelar ingen roll. Det är bara här och nu som betyder något. /.../

Barn leker för att de leker. De har ingen tanke på varför, de vill inte realisera något eller bli duktigare. Det de först och främst lär sig när de leker är att leka mer, säger Kjetil.

Många gånger beskrivs dock leken som barnets verktyg att uppleva, bearbeta och förstå sin omvärld. I en stimulerande miljö, som ständigt är i förändring, ges barnet möjlighet att utveckla alla sina sinnen. Genom leken utvecklar barn sin fantasi och kreativitet, de bearbetar problem

och löser konflikter. Leken möjliggör för barnen att utvecklas bl.a. känslomässigt, intellektuellt och socialt, dvs. prova, våga, forska, upptäcka men framför allt att ha roligt.

I boken *Emblas universum* vill Embla leka själv medan mamma tycker att lillasyster Anna ska få vara med. ”Som på dagis”, säger mamma. Alla får vara med och leka. Men måste det vara så? Diskussionsfrågorna nedan är ett sätt att komma åt barnens funderingar. Inte vad som är rätt och fel.

Diskussionsfrågor:

- Brukar du leka ensam? Hur leker du då?
- När är det bra att leka ensam? När är det bra att leka flera? Finns det lekar som bara går att leka ensam?
- Hur känns det att inte få vara med de andra som leker?
- I boken har ju alla egentligen rätt – mamman, Embla och Anna. Ändå blir det en konflikt. Hur ska man göra om en vill leka själv och någon annan vill vara med? Måste man alltid vara villig att släppa in någon annan i leken?
- Varför tror du att mamman vill att Anna ska få vara med i leken?
- Hur skulle du göra om du var Embla? Om du var Anna? Om du var mamman?

Värderingsövningar för förskolan

Värderingsövningar kan användas även i förskolegruppen. Det är dock viktigt att ingen känner sig utsatt utan att det är en lugn och trygg situation. Påståendena i övningarna går även att använda som diskussionsunderlag i barngruppen. Värderingsövningar är ett sätt att se sina egna och andras åsikter och att få känna att det är okej att inte tycka lika. Det är viktigt att skapa en situation där barnen känner att vare sig det ena eller det andra är rätt eller fel, utan att barnen ges en möjlighet att prova att uttrycka åsikter. Det bör alltid vara frivilligt om man vill uttrycka en åsikt eller inte!

HETA STOLEN

Alla sitter i en ring på stolar eller på golvet. Pedagogen läser upp ett påstående, om man håller med byter man plats. Börja med neutrala påståenden för att få igång gruppen.

Förslag på påståenden:

1. Den bästa veckodagen är lördag
2. Det är gott med glass
3. Jag tycker om att bada
4. Alla ska alltid få vara med och leka
5. Jag vill kunna bestämma vem som får vara med i min lek
6. Jag blir ledsen om jag inte får vara med och leka
7. Det är vuxna som bestämmer vilka som ska få vara med i leken
8. Det är barnen själva som ska få bestämma vilka som får vara med i leken
9. Jag tycker om att leka ensam
10. Jag tycker inte om att leka ensam
11. Om någon inte får vara med och leka får den börja en egen lek
12. Kompisar behöver inte tycka lika om allting
13. Vuxna kan också leka
14. Det är bättre att leka ute än inne
15. Ett syskon är som en kompis

ÖAVSLUTADE MENINGAR

Låt barnen sitta i en ring. Läs upp ett påstående och låt alla i tur och ordning avsluta mening- en. Låt inte barnen sitta och tänka för länge utan uppmuntra till att svara det som flyger genom huvudet. Om något barn inte kommer på ett svar är det okej att hoppa över den frågan.

Förslag på meningar:

1. Den bästa dagen på hela året är ...
2. Det roligaste med sommar är ...
3. Om jag kunde flyga skulle jag ...
4. Det bästa med att vara på förskolan är att ...
5. Jag tycker om att ...
6. Man vet att man är kompisar när ...
7. När jag blir stor ska jag ...
8. Det roligaste som finns är att ...
9. Det tråkigaste som finns är ...
10. När jag blir ledsen ...
11. När jag är glad ...
12. Jag är bäst på att ...
13. Jag skulle önska att jag kunde ...
14. Jag skrattar när jag ...
15. Jag skulle bli arg om ...
16. Om jag inte fick vara med och leka skulle jag ...

Att diskutera i personalgruppen

- Hur kan pedagogen delta i barnens lek med respekt och lyhördhet för barnen och deras initiativ?
- Vad är i fokus i verksamheten? Den vuxnes behov att lära ut eller barnets lust att leka och erfa?
- Vad menas med fri lek? Vad är den fria ifrån?
- Vilken roll kan den vuxne ha i leken?
- Hur kan de vuxna oftare bejaka barnens inviter till lek?

Läs gärna mer om hur pedagogen kan vara delaktig i barnens lek i boken *Barnet och leken* av Gabriella Ekelund (UR förlag, 2009).

Drama

I dramaleken tränas såväl fantasi, kreativitet och grovmotorik, som samarbete och förmågan att uttrycka känslor. Även självkänsla och självförtroende brukar ha en chans att växa med dramapedagogiskt arbete.

Leken och fantasin liknar verkligheten, men är ”tänk om” och ”som om”. Barn använder sig av erfarenheter från verkligheter till ”lekmaterial” och barn som får leka och dramatisera mycket lär sig att leka är att berätta. Precis som leken har berättelsen inledning, handling och slut.

Så här säger den ryske psykologen och forskaren Lev Vygotskij (Vygotskij 1995) om lek, fantasi och dramalek:

Barn har en otrolig fantasi och förmåga att leva sig in i händelser och härma dessa i sin lek. Om man studerar ett barn kan man se vad som har hänt i hans/hennes liv de senaste dagarna. De leker tandläkare när de har varit hos tandläkaren och de leker flygplan när de sett ett flygplan, allt är tillåtet i barnets fantasi och lek. Om ett barn sitter och gräver med en spade och en polisbil med tjutande sirener far förbi kan man se hur spaden förvandlas till en polisbil och samtidigt återskapar barnet sirenerna.

Förslag på dramaövningar:

ATT LEKA SAGAN

Ett sätt att fördjupa och bearbeta en saga som t ex *Emblas universum* kan vara att läsa berättelsen för barnen, sedan tillsammans med dem återberätta handlingen, steg för steg. Fråga barnen hur sagan började. Låt dem berätta. Upprepa det de sagt, fråga vidare, ”vad hände sedan” osv. Hjälプ dem att komma ihåg om det är något viktigt för handlingen som de missar. Efter att ni har gått igenom sagan kan ni leka er igenom berättelsen från början till slut. Barnen får välja vem i berättelsen de vill vara. Ni kan klä ut er, om möjlighet finns och/eller bygga upp miljön från boken om ni vill. Om något barn ensamt valt en roll, spelar du som pedagog den rollen tillsammans med barnet. Historien leder du framåt genom att ställa frågor till barnen: Vad var det som hände sen? Hur gjorde de då? Vad kände ...? osv

Om något barn inte vill vara med, kan det barnet t ex vara "sagens väktare" och sitta bredvid boken.

Den här övningen är inspirerad av Sagolik Sagolek som är en metod närma sig sagan genom gestaltning.

UTVECKLING AV ATT LEKA SAGAN

Om barnen tycker att det är roligt att leka sagan, kan ni prova utveckla leken genom att prata med barnen om vart de tror att Embla och Anna åker med raketerna. Hur ser det ut där, vad händer där, hur länge stannar de, vart åker de sen? När ni tillsammans har kommit överens om scenariot, kan ni leka er igenom den nya delen av handlingen. Kanske blir det en lång resa med olika platser och händelser som ni kan upptäcka tillsammans under en längre period av fantasilek på samma tema.

DOKUMENTERA DET NI LEKT

Vill ni komma ihåg vart har ni "rest" tillsammans, och skapa en fortsatt berättelse där *Emblas universum* slutade? Ge barnen möjlighet att måla det ni lekt. Spara bilderna, och skriv tillsammans med barnen ner historien. Sammanställ era resor med Embla och Anna till en egen bok, helt unik för just er avdelning på förskolan.

BYGG EN MINIATYRTEATER

Skapa rummet som finns i berättelsen i en skokartong. Tillverka fingerdockor av avklippta fingervantar. Eller spela med klippdockor. Låt barnen spela upp sagan, eller lek den tillsammans som i övningen "Att leka sagan".

BYGGA FANTASIMASKINER

Låt ett barn göra en rörelse och ett ljud till, nästa barn bygger vidare på maskinen med en egen rörelse och ett ljud osv tills alla barn som vill är med. När ni har kommit igång kan ni gärna låta barnen komma med egna förslag på maskiner.

Man kan exempelvis bygga en ...

- ... rymdmaskin
- ... trädmaskin
- ... bokmaskin
- ... syskonmaskin
- ... ekmaskin

PROVA ROLLER GENOM ETT TROLLSLAG

Barnen får till exempel ligga som skimrande stenar på golvet. Du som pedagog har ett magiskt trollspö (kanske osynligt) och säger: Hokus pokus, jag förvandlar er till ...

- ... rymdraketer
- ... träd
- ... lillasyster Anna som vill vara med
- ... Embla som bygger
- ... mamman som tröstar

Barnen får under en stund prova den roll som de har blivit förtrollade till. Efter varje förvandling trollas barnen tillbaka till skimrande stenar, och till sist trollas de tillbaka till sig själva.

Syskon

Djupaste gemenskap och starkaste rivalitet. Att ha syskon är både härligt och jobbigt. De syskon som nyss slogs som tokar kan i nästa stund försvara varandra med näbbar och klor om någon utifrån ger sig på någon av dem.

I det universum Embla bygger upp får först inte lillasyster Anna plats, men när Anna går iväg med mamma blir det plötsligt väldigt tomt. Till skillnad från kompisar är syskon en relation man inte själv har valt, vilket inte alltid är helt lätt att hantera. Även här är diskussionsfrågorna tänkta att komma åt barnens funderingar. Inte vad som är rätt och fel.

Diskussionsfrågor:

- Hur känns det att ha syskon? Är du glad över ditt/dina syskon? Eller är du stolt/arg/svart-sjuk/känns det häftigt? Eller känns det jobbigt? Eller känns det kanske på olika sätt olika gånger?
- Du som har syskon, hur skulle det kännas att vara ensam barn tror du? Vad skulle vara bättre, vad skulle vara sämre?
- Du som inte har syskon, hur skulle det kännas att ha syskon tror du?
- När blir man arg på sitt/sina syskon?
- När är det bra att ha syskon?
- När skulle det vara bättre att inte ha syskon?
- När skulle det vara bra att ha många syskon?
- Vad tror du att ditt/dina syskon tycker om dig?
- Om man tycker att syskonet gör fel, tar dina saker eller förstör – hur kan man göra för att säga ifrån på ett bra sätt? Hur brukar du göra (säga ifrån snällt eller bråka tillbaka)?

Referenser och litteraturtips

Claesdotter Annika, *Lek är som förälskelse*, Tidningen Förskolan nr 1/2001

Coull Mia, *Syskon*, Stockholm Prisma 2004

Ekelund Gabriella, *Barnet och leken*, UR förlag 2009

Ekelund Gabriella, *Om barn och böcker*, UR förlag 2007

Gramstrup Olofgörs, Lena, *Berätta för mig*, UR förlag 2008

Skolverket, *Läroplan för förskolan Lpfö-98* (reviderad 2010)

Strömberg Camilla, *Goda grupper med pedagogisk dramalek*, Varberg Argument 2008

Vygotskij Lev, Ur: Forsberg Johanna, *Vilka effekter har sång och sånglekar på barn i förskolan*, Examensarbete Göteborgs universitet 2007

Hemsidor

Ladda ner nya läroplanen för förskolan
www.skolverket.se

BRIS, för vuxna
www.barnperspektivet.se/teman/familj/om-syskon

Majken Pollacks blogg
www.varforsteater.blogspot.com

